

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců Mgr. Radovana Havelce a JUDr. Tomáše Rychlého v právní věci žalobkyně: **Ing. J. Š.**, zastoupené JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o přezkoumání rozhodnutí žalované č. I, II, a III ze dne 20. 3. 2017, č. j. X o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 2. 10. 2018, č. j. 48 Ad 12/2017 – 26,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 2. 10. 2018, č. j. 48 Ad 12/2017 – 26, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

[1] Včas podanou kasační stížností napadla žalovaná v záhlaví uvedený rozsudek Krajského soudu v Praze, jímž byla zrušena její rozhodnutí o námitkách I., II. a III. ze dne 20. 3. 2017 a uloženo zaplatit žalobci vzniklé náklady řízení.

[2] Shora označenými rozhodnutími žalovaná zamítla námitky žalobkyně a potvrdila svá prvostupňová rozhodnutí ze dne 25. 11. 2016. Rozhodnutím č. I, č. j. X žalovaná zamítla žádost žalobkyně o příplatek k vdovskému důchodu dle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudní rehabilitaci“). Rozhodnutím č. II, č. j. X, žalovaná zamítla žádost žalobkyně o příplatek k vdovskému důchodu dle nařízení vlády č. 622/2004 Sb., o poskytování příplatku k důchodu ke zmírnění některých krivd způsobených komunistickým režimem v oblasti sociální, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nařízení vlády č. 622/2004 Sb.“). Rozhodnutím č. III, č. j. X, žalovaná zamítla žádost žalobkyně o zvláštní příspěvek k vdovskému důchodu dle zákona č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon o zvláštním příspěvku k důchodu“).

[3] Při posouzení věci vycházel krajský soud z následujícího skutkového stavu. Dne 15. 5. 1953 byl ze svého domova v Ch. násilně vystěhován V. Š. (později manžel žalobkyně), jeho rodiče V. a M. a starší bratr V. Stalo se tak na základě rozhodnutí Komise pro úpravu poměrů rodin vesnických boháčů ze dne 20. 2. 1953 za souhlasu Ministerstva národní bezpečnosti ze dne 18. 4. 1953, č. j. 155/V-taj.53. Do svého domova se manžel žalobkyně a jeho rodina mohli vrátit až na základě Hospodářské smlouvy ze dne 21. 4. 1955 uzavřené otcem manžela žalobkyně a Okresním národním výborem v Hořicích. Manžel žalobkyně zemřel 19. 1. 1996. Na základě usnesení Okresního soudu v Jičíně ze dne 6. 6. 2016, č. j. 25 Nt 2202/2016-10 (dále též „usnesení Okresního soudu v Jičíně“) byl manžel žalobkyně účasten rehabilitace podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci z důvodu nezákonného zbavení osobní svobody tím, že byl dne 15. 5. 1953 násilně vystěhován ze svého domova v Ch.

[4] Po zhodnocení výše uvedených skutečností dospěl krajský soud k závěru, že odškodnění v případě všech výše uvedených řízení žalobkyni náleží. Přisvědčil přitom názoru žalobkyně, že předmětem těchto řízení není posouzení, zda na manžela žalobkyně dopadá zákon o soudní rehabilitaci, resp. zda splňuje podmínky pro soudní rehabilitaci dle tohoto zákona. Tato otázka již byla předmětem jiného soudního řízení. Žalobkyně ve správním řízení předložila usnesení Okresního soudu v Jičíně, jímž prokázala, že „*V. Š., nar. X, zemřelý dne X, podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci účasten rehabilitace, neboť byl v souvislosti s trestným činem uvedeným v § 2 odst. 1 písm. c) tohoto zákona nezákonně zbaven osobní svobody tím, že byl dne 15. 5. 1953 násilně vystěhován ze svého domu v Ch.*“

[5] Soud se ztotožnil s názorem vysloveným v rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 5. 2018, č. j. 32 Ad 8/2017 - 43, podle něhož tak bylo pravomocným soudním rozhodnutím rozhodnuto o účasti manžela žalobkyně na rehabilitaci a žádná polemika zde není namístě. Tvrzení žalované, že usnesení Okresního soudu v Jičíně bylo vydáno účelově k prokázání vzniku nároku na rehabilitační příspěvek, považuje krajský soud za nepřipadné. Okresní soud v Jičíně ve svém usnesení vysvětlil a odůvodnil aplikaci § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci i na jiné případy zbavení osobní svobody než je výkon trestu odnětí svobody či vazby.

[6] Podle § 52 odst. 2 s. ř. s. platí, že „*soud je vázán rozhodnutím soudů o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal, jakož i rozhodnutím soudu o osobním stavu. O jiných otázkách si soud učiní úsudek sám; je-li tu však rozhodnutí o nich, soud z něj vychází, popřípadě tam, kde o nich náleží rozhodovat soudu, může uložit účastníku řízení, aby takové rozhodnutí vlastním návrhem vyvolal.*“ Krajský soud v Praze proto považoval výklad § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci za správný a z jeho závěrů vycházel. K tvrzení žalované, že manžel žalobkyně podmínky účasti na soudní rehabilitaci nesplnil, soud uvedl, že k vyslovení takového závěru není žalovaná oprávněna. Žalované nepřísluší jakkoliv přehodnocovat závěry vyslovené v usnesení Okresního soudu v Jičíně ohledně naplnění podmínek pro soudní rehabilitaci manžela žalobkyně. Naopak, v souladu s § 57 odst. 3 správního řádu je tímto pravomocným rozhodnutím soudu vázána.

[7] Pro posouzení nároků žalobkyně na výše uvedené příplatky k důchodu a zvláštní příspěvek k důchodu dle příslušných ustanovení je dle krajského soudu podstatné to, že žalobkyně předmětným usnesením Okresního soudu v Jičíně prokázala, že její manžel byl účasten rehabilitace podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, a má tedy nárok i na odškodnění. Na rozdíl od žalované má tedy krajský soud za to, že v případě manžela žalobkyně byla prokázána existence rozhodnutí, jímž byl za uvedené příkoří (v daném případě za nezákonné zbavení osobní svobody spočívající v jeho násilném vystěhování z domova) rehabilitován.

pokračování

[8] Ustanovení § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci je dle názoru krajského soudu třeba vykládat ve spojení s § 33 odst. 2 stejného zákona, neboť pokud se v něm uvádí, že ustanovení tohoto zákona se užije obdobně i k odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody, pak je třeba za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody ve smyslu odst. 7 citovaného ustanovení *obdobně* považovat i dobu nezákonného zbavení osobní svobody, což je v případě manžela žalobkyně doba od 15. 5. 1953, kdy byl násilně vystěhován ze svého domova, do 21. 4. 1955, kdy se do svého domova mohl na základě Hospodářské smlouvy ze dne 21. 4. 1955 vrátit. Otázka jeho věku v době násilného vystěhování není pro posouzení jeho nároků dle výše citovaných ustanovení rozhodující, neboť v tomto směru předmětné zákony nestanoví hranici zletilosti či jakoukoliv jinou věkovou hranici.

[9] Z výše uvedeného rozboru podle krajského soudu vyplývá, že na manžela žalobkyně lze v projednávaném případě aplikovat ustanovení § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, jakož i ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) nařízení vlády č. 622/2004 Sb., stejně tak i ustanovení § 5 odst. 1 písm. c) zákona č. 357/2005 Sb., čímž žalobkyni vzniká nárok na příslušné příplatky a zvláštní příspěvek k důchodu.

[10] Kasační stížnost podala žalovaná (dále jen stěžovatelka) z důvodu uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., tedy pro nesprávné posouzení právní otázky. Předmětem sporu je dle žalované otázka, zda lze dobu nuceného vysídlení z rodného domu považovat ve smyslu výše citovaných předpisů za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody pro účely vzniku nároku na příplatky k vdovskému důchodu a zvláštní příspěvek k důchodu.

[11] Krajský soud dovodil nárok žalobkyně na příplatky k vdovskému důchodu a zvláštní příspěvek k důchodu z usnesení Okresního soudu v Jičíně ze dne 6. 6. 2016, č. j. 25 Nt 2202/2016-10 a z § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, podle něhož se ustanovení tohoto zákona užije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4 v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů. Soud pak toto ustanovení vztáhl i na nucené vystěhování a dle názoru stěžovatelky tak pomínil nejen dikci § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, § 1 odst. 1 písm. b) nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a § 5 odst. 2 zákona č. 357/2005 Sb. ale i účel těchto právních předpisů a historické souvislosti, tedy že vězněny byly krom oficiálně trestně stíhaných a odsouzených osob i osoby, které odsouzeny naopak nebyly, nebo u nichž nebylo zahájeno trestní stíhání, přesto však byly zbaveny osobní svobody (typicky držením ve vyšetřovací či zajišťovací vazbě, tedy fakticky nezákonným vězněním, avšak bez toho, že by byly obviněny – srov. též odkaz na § 27 uvedený v § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci).

[12] Zákon o soudní rehabilitaci byl tedy přijat za účelem odstranit křivdy, které byly občanům způsobeny nezákonným odsouzením, poskytnout jim morální zadostiučinění a v návaznosti na to i přiměřenou hmotnou náhradu za utrpěné škody. Soudní rozhodnutí, která se zrušují ze zákona, jsou uvedena v § 2 zákona o soudní rehabilitaci, soudní rozhodnutí, která se zrušují v přezkumném řízení, jsou uvedena v § 4 tohoto zákona. Zrušení některých dalších rozhodnutí je upraveno v § 20 a § 22a zákona o soudní rehabilitaci.

[13] Nároky na odškodnění jsou vymezeny v oddílu šestém zákona o soudní rehabilitaci. Hmotných náhrad (odškodnění) je dle tohoto zákona několik „druhů“. Poškozený má nárok zejména na náhradu za ztrátu na výdělku, náhradu škody na zdraví, náhradu nákladů trestního řízení a zaplacených nákladů obhajoby, náhradu zaplaceného peněžitého trestu apod. Dále byly

upraveny nároky na odškodnění v důchodové oblasti. Pokud jde o majetkové nároky vyplývající ze zrušených výroků o trestu propadnutí majetku, propadnutí věci nebo zabránění věci, zákon o soudní rehabilitaci v této věci odkázal na zvláštní právní úpravu. V případě, že příslušný soud vydá usnesení o účasti na rehabilitaci, může se oprávněný domáhat nároku na odškodnění dle a v mezích zákona o soudní rehabilitaci, tj. náhrady za ztrátu na výdělků náleží za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody ve výši 2 500 Kč, pokud poškozený nepožádá, aby mu byla místo těchto náhrad poskytnuta náhrada za ztrátu na výdělků po dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody podle obecných předpisů; náhrada škody na zdraví náleží, pokud ke škodě na zdraví došlo v souvislosti s vazbou nebo výkonem trestu odnětí svobody, pokud tato náhrada nepřísluší podle jiných předpisů atd.

[14] Odškodnění v důchodovém zabezpečení je upraveno v § 25 zákona o soudní rehabilitaci a lze ho provést pouze dvojím způsobem (jedná se o kogentní ustanovení), a to zápočtem dob (§ 25 odst. 1-3, 5), anebo pevnými částkami (§ 25 odst. 7, 8). Podle § 25 odst. 1 a 2 zákona o soudní rehabilitaci se doba vazby a výkonu trestu odnětí svobody poškozeného, který byl podle tohoto zákona zcela zproštěn obžaloby, posuzuje jako doba pokračování v zaměstnání (pracovní činnosti), jež poškozený konal před vzetím do vazby (nástupu trestu), podle předpisů o sociálním zabezpečení. Stejně se posuzuje část doby výkonu trestu, po kterou byl trest vykonán neoprávněně, jestliže se podle tohoto zákona zruší odsuzující rozsudek jen zčásti. Jestliže poškozený v době nezákonného výkonu trestu vykonával práce, které by odůvodňovaly zařazení v zaměstnání do I. (II.) pracovní kategorie, posuzuje se výkon těchto prací jako výkon zaměstnání I. (II.) pracovní kategorie. Podle § 25 odst. 3 zákona o soudní rehabilitaci se ustanovení odstavce 1 použije obdobně pro zápočet doby, po kterou poškozený v důsledku výkonu trestu nemohl po svém propuštění vykonávat zaměstnání (pracovní činnost); při výpočtu průměrného měsíčního výdělků (pracovní odměny) se nehledí k této době, a pokud je to pro poškozeného výhodnější, ani k době, po kterou nemohl vykonávat své dřívější zaměstnání (pracovní činnost).

[15] Podle § 25 odst. 5 zákona o soudní rehabilitaci doba vazby, výkonu trestu nebo doba, po kterou poškozený v důsledku výkonu trestu nemohl po svém propuštění vykonávat zaměstnání (pracovní činnost), se pro vznik a výši nároku náležejících z pracovního poměru a nemocenského pojištění započte jako doba trvání pracovního poměru.

[16] Podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci poškozený může žádat, aby mu byly místo nároku vyplývajících z ustanovení předchozích odstavců poskytnuty měsíční příplatky k důchodu v částce: a) 20 Kč za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody, ve kterém poškozený konal práce za zvlášť obtížných pracovních podmínek, které by odůvodňovaly jejich posuzování jako zaměstnání I. nebo II. pracovní kategorie, b) 15 Kč za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody v ostatních případech.

[17] Z výše uvedeného vyplývá, že účelem odškodnění v důchodové oblasti podle zákona o soudní rehabilitaci je započtení doby vazby a výkonu trestu odnětí svobody, která se posuzuje jako doba pokračování v zaměstnání (pracovní činnosti), jež poškozený konal před vzetím do vazby (nástupu trestu). Doba vazby, výkonu trestu nebo doba, po kterou poškozený v důsledku výkonu trestu nemohl po svém propuštění vykonávat zaměstnání (pracovní činnost), se pro vznik a výši nároku náležejících z pracovního poměru a nemocenského pojištění započte jako doba trvání pracovního poměru. Primárním účelem odškodnění v důchodovém zabezpečení dle zákona o soudní rehabilitaci je tak odškodnit poškozeného za dobu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, a to buď zápočtem dob (při nehodnocení této doby by bylo důchodové plnění výrazně nižší, popř. by nárok na důchod nevznikl vůbec) nebo formou příplatku k důchodu. Podkladem pro odškodnění v důchodovém zabezpečení je tedy nejen rozhodnutí soudu o tom, že občan je účasten soudní rehabilitace, ale též potvrzení o délce vykonané vazby a trestu

pokračování

a o případném pracovním zařazení (potvrzení o nezákonném zbavení osobní svobody pro účely důchodového pojištění vydávalo státní zastupitelství nebo Ministerstvo spravedlnosti). Odškodnění z titulu soudní rehabilitace se lze domáhat i v jiných oblastech, tj. usnesení o účasti na soudní rehabilitaci není vydáváno primárně (či jen výlučně) pro důchodové účely.

[18] Účelem § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci je vztáhnout soudní rehabilitaci i na osoby, které byly umístěny do vazební věznice, aniž by byly odsouzeny, anebo aniž by u nich bylo vůbec zahájeno trestní stíhání (srov. § 1, 2 a 4 zákona o soudní rehabilitaci), což však není případ manžela žalobkyně. Dále mohlo jít o osoby, které byly nezákonně zbaveny majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a 4, což též není případ manžela žalobkyně. Podstata nezákonnosti zbavení osobní svobody uvedená v § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci a odkaz na souvislost s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4 zákona o soudní rehabilitaci přitom nespočívá v pouhé nezákonné perzekuci, jak se mylně domnívá soud (nezákonně byly perzekuovány kupř. i osoby, které byly propuštěny ze zaměstnání, kterým byl zabaven majetek, které byly pronásledovány apod.), ale v tom, že je osoba nezákonně zbavena osobní svobody, „i když nebylo zahájeno trestní stíhání“, tj. že postižená osoba byla uvězněna, aniž by bylo ze strany státních orgánů zahájeno trestní stíhání.

[19] Zákon o soudní rehabilitaci rozlišuje dvě situace, a to 1) situace, kdy došlo k nezákonnému zbavení osobní svobody či majetku na základě soudního rozhodnutí, které bylo zákonem o soudní rehabilitaci zrušeno, a 2) situace, kdy došlo k nezákonnému zbavení osobní svobody či majetku, „i když nebylo zahájeno trestní stíhání“ a neexistuje tedy žádné soudní rozhodnutí, které by mohl zákon o soudní rehabilitaci nebo soud zrušit, ani soudní rozhodnutí, v němž by bylo uvedeno, že k uvěznění došlo právě pro trestné činy vyjmenované v § 2 a § 4 zákona o soudní rehabilitaci. Toto soudní rozhodnutí však neexistuje nikoli proto, že by dotyčná osoba nebyla vězněna ve (vazební) věznici, ale z důvodu zvláště státního orgánu, který dotčenou osobu uvěznil, aniž by o tom rozhodl a aniž by uvedl důvody, pro které tuto osobu vězní (tj. pro jaký skutek). Zákonodárce v § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci tedy použil slovo „v souvislosti“, ale v naprosto jiném kontextu, než dovozuje soud.

[20] Stěžovatelka v žádném případě nezpochybnuje útrapy rodiny manžela žalobkyně spojené s nuceným vystěhováním, avšak žalobkyně v daném případě neprokázala, že by její manžel byl ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody či v jiném zařízení obdobného typu, jakým je vazební věznice. Zákon o soudní rehabilitaci zcela jednoznačně spojil nároky plynoucí ze soudní rehabilitace v důchodové oblasti s dobou vazby a výkonu trestu odnětí svobody, což ostatně plyne z účelu, k němuž má odškodnění uvedené v § 25 odst. 1 – 7 zákona o soudní rehabilitaci sloužit, a v tomto zákoně není zakotveno žádné ustanovení, v němž by byl uveden opak. Dobu nuceného pobytu mimo domov přitom nelze považovat za dobu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, a to ani „obdobně“, ani extenzivním výkladem, ani na základě principu *favoris rehabilitationis*.

[21] Krajský soud v Praze ve svém odůvodnění ocitoval část odůvodnění rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, jež byla citací části odůvodnění usnesení Okresního soudu v Jičíně ze dne 22. 2. 2016, č. j. 25 Nt 1601/2014-30: „*ačkoliv rehabilitace podle zákona o soudní rehabilitaci primárně směřuje k odškodnění osob nespravedlivě pravomocně odsouzených, otevírá možnost napravit křivdy také v některých dalších případech, kdy nedošlo k zahájení trestního stíhání, a tedy ani k pravomocnému odsouzení dotčené osoby. Ustanovení § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci totiž počítá s tím, že se ustanovení tohoto zákona užije obdobně k „rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4 v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání...“* Zakotvuje tak speciální způsob odčinění potenciálních křivd, který není rehabilitací ve vlastním slova smyslu, avšak umožňuje zabezpečit morální i hmotnou

satisfakci osob, které se staly obětí trestněprávní represe ze strany státních orgánů, aniž by proti nim bylo vůbec zahájeno trestní stíhání. Obecné soudy jsou povinny v řízení o vyslovení účasti na soudní rehabilitaci dle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci vždy přihlížet k účelu a smyslu jmenovaného zákona, jímž je co nejšířší odčinění křivd, které byly v období od 25. února 1948 do konce roku 1989 způsobeny konkrétním jednotlivcům ať již nespravedlivým odsouzením, či nezákonným zbavením osobní svobody nebo majetku. V souladu s tímto účelem mají povinnost rehabilitační předpisy interpretovat extenzivně ve prospěch dotčených osob (náleží Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 2887/14).

[22] Stěžovatelka shora citované teze, které jsou ostatně jen přepisem části odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 2887/14, nezpochybňuje. Toto rozhodnutí Ústavního soudu se však týká skutkově zcela odlišného případu a dle názoru stěžovatelky naopak potvrzuje její právní názor, že ustanovení o odškodnění v důchodové oblasti se na manžela žalobkyně, a tedy ani na žalobkyni, nevztahují.

[23] Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 2887/14, z jehož právních závěrů vychází jak Okresní soud v Jičíně, tak i Krajský soud v Praze, se týkal stěžovatele, jehož otec zemřel za nevyjasněných okolností ve vězení v Uherském Hradišti dne 6. května 1951 poté, co byl v březnu téhož roku zajištěn Státní bezpečností (dále také „StB“) a dva měsíce vězněn v uvedeném vazebním zařízení, a nikdy nebyl z ničeho obviněn, obžalován ani odsouzen a nebyl oficiálně ani vězněn (přestože byl prokazatelně ve vazební věznici). Ústavní soud ve shora uvedeném nálezu vyslovil závěr, že na pana A. F., který byl uvězněn ve věznici v Uherském Hradišti, aniž by byl z něčeho obviněn, obžalován či aniž by byl odsouzen, lze vztáhnout § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci.

[24] Okresní soud v Jičíně pak v usnesení ze dne 6. 6. 2016, č. j. 25 Nt 2202/2016-10, postavil toto nezákonné zbavení osobní svobody a úmrtí ve věznici na roveň nucenému vysídlení na státní statek v Kralupech – středisko Ješín, aniž by tuto skutečnost odůvodnil, resp. ji odůvodnil pouze odkazem na shora uvedený nález Ústavního soudu, který se týká naprosto jiných skutkových okolností. Na tuto skutečnost ostatně stěžovatelka poukazovala již ve vyjádření k žalobě, což Krajský soud v Praze ve svém odůvodnění pominul a zcela nekriticky převzal výklad Okresního soudu v Jičíně i pro účely odškodnění v důchodové a sociální oblasti. K výhradě stěžovatelky ve vztahu k nálezu Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 2887/14, toliko odkázal na nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 10/13 a ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 819/15. Dle posledně uvedeného nálezu nemůže být obsahem principu *favoris rehabilitationis* odškodnění všech křivd spáchaných v minulosti, ale má jím být jednak úmysl rozhodnout v pochybnostech ve prospěch rehabilitace, a nikoli v její neprospěch, a jednak vědomí toho, že demokratický režim by nemohl ke křivdě vytvořené nedemokratickým režimem přidávat křivdu další.

[25] Princip *favoris rehabilitationis* tedy není ve smyslu judikatury Ústavního soudu bezbřehý a nelze na základě něj dovozovat nároky, jež nemají oporu v právní úpravě. Žalobkyně může stěžovat legitimně očekávat, že by jí svědčil nárok na příplatek k vdovskému důchodu za dobu vazby či výkonu trestu odnětí svobody jejího zemřelého manžela za situace, kdy ve vazbě ani ve výkonu trestu odnětí svobody nebyl. Dle názoru stěžovatelky nelze za potenciální křivdu považovat fiktivní (nikdy nenastalou) křivdu v důchodové (či pracovně-právní) oblasti, která by byla bývala nastala, pokud by byl manžel žalobkyně ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody a byla by mu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody upírána možnost zaměstnání či jiné pracovní činnosti. Nemohl být tedy poškozen ani v důchodové oblasti ve smyslu § 25 zákona o soudní rehabilitaci z důvodu vazby nebo výkonu trestu (odškodnění v pracovně-právní oblasti a s tím související odškodnění v důchodové oblasti je řešeno již zmíněným

pokračování

zákonem č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích). Jiná situace by nastala, pokud by byl manžel žalobkyně trestně odpovědný (srov. § 10 zákona č. 86/1950 Sb.) a byl by převezzen do vazební věznice, aniž by státní orgány v jeho případě zahájily trestní stíhání. O takovou situaci se však v projednávaném případě nejedná. Manžel žalobkyně ani nebyl násilně odloučen od své matky, ale následoval ji do nuceně přiděleného obydlí na Státním statku v Kralupech.

[26] Na manžela žalobkyně by měla dle názoru soudu dopadat ustanovení zákona o soudní rehabilitaci a dalších předpisů týkajících se odškodnění v důchodové a sociální oblasti, ačkoliv vzhledem ke svému věku objektivně nemohl být ve vazbě ani ve výkonu trestu odnětí svobody, nemohl být zaměstnán, nemohl pozbyt zaměstnání v důsledku výkonu vazby nebo výkonu trestu a nemohl být tedy v těchto oblastech ani poškozen nezákonným vězněním. Zákon o soudní rehabilitaci spojil nároky plynoucí ze soudní rehabilitace s dobou vazby a výkonu trestu odnětí svobody a ani v jednom z jeho ustanovení není zakotveno, že by tomu mohlo být jinak, tj. že by nárok na odškodnění zápočtem dob či pevnou částkou měly povšechně osoby účastné rehabilitace dle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci. K tomu lze dodat, že účast na soudní rehabilitaci dle tohoto ustanovení zakládá ostatně i nezákonné zbavení majetku, tedy zásah, který se do důchodových nároků objektivně nijak promítnout nemůže.

[27] Pokud jde o nařízení vlády č. 622/2004 Sb., jeho účelem nebylo odškodnit všechny osoby tím či oním způsobem omezené na osobní svobodě, neboť je vyžadována určitá intenzita postižení dotčené osoby. Stěžovatelka může opět jen stěžít dávat rovnítko mezi pozůstalými po osobách, které byly ve vazbě nebo ve výkonu trestu, které zemřely násilnou smrtí, na nichž byl vykonán trest smrti, a pozůstalými po osobách, které byly nuceně vystěhovány a určitou dobu pobývaly mimo domov. Za uvedenou újmu se dotčené osoby mohly domáhat odškodnění dle jiných právních předpisů. Navíc, i pokud by stěžovatelka přistoupila na to, že manžel žalobkyně spadá podle § 1 odst. 1 písm. a) nařízení vlády č. 622/2004 Sb. do osobního rozsahu nařízení, činil by příplatek k vdovskému důchodu nulovou výší, neboť § 2 odst. 2 nařízení jednoznačně stanoví, že příplatek k vdovskému důchodu se určí polovinou z částky 50 Kč za každý započatý měsíc výkonu trestu odnětí svobody, jeho části nebo výkonu vazby. Nucený pobyt mimo domov nelze považovat za žádný z uvedených důvodů, a to ani „obdobně“, ani extenzivním výkladem, ani na základě principu *favoris rehabilitationis*.

[28] Ani podle zákona č. 357/2005 Sb. není možné odškodnit osoby, které byly vystěhovány a určitou dobu pobývaly mimo domov. Z dikce § 5 odst. 1 písm. c) tohoto zákona jednoznačně vyplývá, že podmínkou pro přiznání zvláštního příspěvku k důchodu je, že neoprávněný výkon vazby nebo trestu odnětí svobody činil celkem alespoň 12 měsíců. Pro hodnocení této zákonné podmínky platí tatáž teze, co v předchozím odstavci. K tomu je nutno dále dodat, že samotné konstatování účasti na soudní rehabilitaci automaticky nezakládá nárok na odškodnění v důchodové či sociální oblasti. Účastník musí prokázat i jiné skutečnosti, a těmi jsou v daném případě doba vazby nebo doba výkonu trestu odnětí svobody, u nároku na zvláštní příspěvek k důchodu dokonce v rozsahu 12 měsíců.

[29] Stěžovatelka je přesvědčena, že zákonodárce nikterak nezamýšlel, aby podle § 25 odst. 7, 8 zákona o soudní rehabilitaci, § 1 nařízení vlády č. 622/2004 Sb., či § 5 zákona č. 357/2005 Sb., byly v důchodové a sociální oblasti rehabilitovány i osoby nuceně vystěhované z domova, popř. pozůstalí po nich, a to ani s odkazem na § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci. K tomu (v rámci argumentace *ad absurdum*) uvedla, že není ani zřejmé, jakým způsobem by byla stanovena délka období nároku na příplatek k důchodu, pokud by nebyla uzavřena Hospodářská smlouva ze dne 21. 4. 1955 a nucený pobyt manžela žalobkyně mimo domov by trval kupř. až do roku 1989.

[30] Skutečnost, že Okresní soud v Jičíně vydal rozhodnutí, jaké vydal, a že toto rozhodnutí je pravomocné, stěžovatelka nezpochybňuje, avšak na základě tohoto rozhodnutí nevzniká nárok na odškodnění v oblasti důchodového zabezpečení bez prokázání dalších skutečností, jak bylo rozvedeno výše. Z usnesení Okresního soudu v Jičíně tedy nelze dovozovat, že je stěžovatelka povinna dobu nuceného pobytu mimo domov považovat za dobu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody pro účely § 25 zákona o soudní rehabilitaci a dalších odškodňovacích předpisů, neboť o tyto skutečnosti se nejedná. Stěžovatelka tak popírá, oprávněnost nároku žalobkyně na odškodnění v důchodové a sociální oblasti, když je naprosto evidentní a nepochybné, že její manžel vzhledem ke svému věku (v době vystěhování mu byl 1 rok) nebyl ve vazbě ani ve výkonu trestu odnětí svobody a nemohl být nezákonně zbaven osobní svobody v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4 zákona o soudní rehabilitaci, jak předpokládá § 33 odst. 2 tohoto zákona.

[31] S ohledem na výše uvedené stěžovatelka navrhl, aby byl rozsudek Krajského soudu v Praze zrušen a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

[32] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v rozsahu uplatněných stížnostních bodů a po posouzení věci dospěl k závěru, že kasační stížnost je v celém rozsahu důvodná. K tomu předesílá, že otázkou vztahu ustanovení § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci a jednotlivých ustanovení zákonů upravujících odškodnění rehabilitovaných v sociální a důchodové oblasti se zabýval již v rozsudcích ze dne 19. 11. 2018, č. j. 7 Ads 419/2018 – 24, a ze dne 19. 12. 2018, č. j. 8 Ads 162/2018 – 53, v obou případech se navíc jednalo o tentýž právní titul k odškodnění jako u žalobkyně, který byl uplatněn ve věci její dcery a bratra jejího zemřelého manžela. Předmětem sporu v projednávané věci je pak konkrétně otázka, zda lze žalobkyni na základě nuceného vystěhování jejího manžela z rodného domu v období od 15. 5. 1953 do 21. 4. 1955 přiznat příplatek ke vdovskému důchodu podle § 25 odst. 7 a 8 zákona o soudní rehabilitaci, eventuálně další dávky dle příslušných odškodňovacích zákonů. Nejvyšší správní soud k věci, obdobně jako v předchozích případech, uvádí následující.

[33] K zodpovězení výše uvedené otázky je třeba si nejprve ujasnit, zda rozhodnutí příslušného soudu deklarující, že určitá osoba byla účastna rehabilitace dle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, představuje bez dalšího rozhodnutí, které zakládá nárok na příplatek k důchodu podle § 25 tohoto zákona, nebo rozhodnutí ve smyslu § 1 odst. 1, písm. a) a b) nařízení vlády č. 622/2004 Sb., které zakládá nárok na příplatek k důchodu, eventuálně rozhodnutí ve smyslu § 5 odst. 1 písm. c) a odst. 2 zákona o zvláštním příspěvku k důchodu, anebo zda si správní orgán a správní soudy mohou o vzniku nároku učinit úsudek samostatně, pouze s ohledem na existenci takového rozhodnutí.

[34] V této souvislosti považuje Nejvyšší správní soud za zásadní, že okresní soud rozhodl o účasti manžela žalobkyně na soudní rehabilitaci usnesením vydaným *per analogiam* dle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci. Vyslovil přitom, že vystěhování manžela žalobkyně s rodinou lze považovat za určité dočasné zbavení osobní svobody, neboť byli zbaveni možnosti volného pohybu, nemohli sami o své vůli obývat rodinný dům, nemohli změnit místo pobytu a byla omezena rovněž jejich možnost setkávání s určitými osobami, a to v návaznosti na trestní stíhání otce manžela žalobkyně. Podle soudu tak došlo k naplnění základních pojmových znaků zbavení osobní svobody, jak předpokládá § 33 odst. 2 rehabilitačního zákona. Jinými slovy, okresní soud shledal pouze splnění podmínek pro vydání rozhodnutí o účasti manžela žalobkyně na soudní rehabilitaci *per analogiam*. Z jeho rozhodnutí však nevyplývají žádné další právní důsledky týkající se nároku na příplatek k důchodu či jiné formy odškodnění. Existence tohoto usnesení proto nezabavuje správní orgán a posléze soud ve správním soudnictví povinnosti

pokračování

posoudit, zda jsou podmínky pro vznik nároku žalobkyně na příplatek k důchodu a další dávky splněny.

[35] Podmínky příplatku k důchodu upravuje § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci následovně: *Poškozený může žádat, aby mu byly místo nároků vyplývajících z ustanovení předchozích odstavců poskytnuty měsíční příplatky k důchodu v částce: a) 20 Kčs za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody, ve kterém poškozený konal práce za zvlášť obtížných pracovních podmínek, které by odůvodňovaly jejich posuzování jako zaměstnání I. nebo II. pracovní kategorie, b) 15 Kčs za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody v ostatních případech.*

[36] Ve smyslu § 25 odst. 8 tohoto zákona se uvedený příplatek promítne i do výše důchodu, z něhož byl vyměřen vdovský důchod a do poskytování příplatků k tomuto důchodu.

[37] Z citovaného ustanovení vyplývá, že pro vznik nároku na příplatek k vdovskému důchodu nepostačuje usnesení o soudní rehabilitaci vydané *per analogiam* dle § 33 odst. 2 rehabilitačního zákona. Aby mohl být tento nárok přiznán, muselo by jít o poškozeného, který byl v rozhodnou dobu umístěn do vazby či vykonával trest odnětí svobody. Dle krajského soudu je třeba za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody obdobně považovat i dobu, po kterou byl manžel žalobkyně násilně vystěhován ze svého domova, neboť je třeba postupovat v souladu s principem *favoris rehabilitationis*. Tento závěr však nepovažuje Nejvyšší správní soud za správný.

[38] Nejvyšší správní soud si je vědom judikatury Ústavního soudu týkající se soudních rehabilitací, která stojí pevně na stanovisku, že rozhodování o nápravě krivd nesmí působit další újmu, a proto je třeba v těchto řízeních přistupovat k předmětu řízení i jeho účastníkům nadmíru citlivě, bez lpění na striktním formalismu, který by ve výsledku takovou újmu představoval. Na druhé straně však nelze zcela přehlížet kritéria stanovená rehabilitačním zákonem k přiznání nároku na odškodnění.

[39] Zákon o soudní rehabilitaci předpokládá pro všechny formy rehabilitace odsouzení za určitý trestný čin (srov. § 1 zákona, jenž jako účel soudní rehabilitace vymezil „*zrušit odsuzující soudní rozhodnutí*“). Výjimky z tohoto pravidla jsou upraveny v § 33 zákona. V jeho prvním odstavci je pamatováno na případy, kdy bylo trestní stíhání pro některý z činů uvedených v § 2 a § 4 zastaveno nebo přerušeno. Dle druhého odstavce se ustanovení tohoto zákona *užije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4 v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů. Ustanovení § 27 se užije obdobně.* Citované ustanovení představuje jistou modifikaci požadavku existence pravomocného odsuzujícího rozsudku, když umožňuje přiznat účastenství na soudní rehabilitaci i těm osobám, které byly v tomto období nezákonně zbaveny osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů. **Ze smyslu i koncepce zákona o soudní rehabilitaci je nicméně zřejmé, že za poškozenou osobu se pro účely tohoto zákona považuje pouze osoba, která byla za trestné činy vymezené v § 2 a § 4 citovaného zákona vězněna nebo byla vystavena takové represí ze strany státních orgánů, kterou lze z hlediska její intenzity přirovnat k výkonu trestu odnětí svobody (jednalo se zejména o zadržení, zatčení, vzetí do vazby, anebo zařazení do tábora nucené práce podle zákona č. 247/1948 Sb., viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1995, sp. zn. Tzn 7/95).** Celý zákon o soudní rehabilitaci zjevně dopadá pouze na osoby, které byly potrestány za spáchání skutků, v nichž byly tehdy spatřovány trestné činy uvedené v § 2 a § 4 tohoto zákona. Pokud by se měla soudní rehabilitace týkat i dalších osob,

nepochybně by byla tato skutečnost v zákoně výslovně upravena. Rozšíření okruhu poškozených nelze dovozovat z § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, jenž toliko dodává, že soudní rehabilitace přichází v úvahu i tehdy, pokud trestní stíhání nebylo ani zahájeno, ale ke zbavení osobní svobody či majetku došlo. Nepochybně se totiž stále musí jednat o osobu, která se měla dopustit jednání, v němž byl spatřován některý z trestných činů vyjmenovaných v § 2 a § 4 zákona. Odškodnění dle zákona o soudní rehabilitaci tedy nedopadá na případy, kdy osoba blízká poškozenému (popř. i osoba jiná) utrpěla újmu v souvislosti s represí proti němu.

[40] Oporu pro výše uvedené poskytuje i judikatura Ústavního soudu. Situace žalobkyně (resp. jejího manžela) je totiž do určité míry srovnatelná s věcí, kterou řešil Ústavní soud v usnesení ze dne 23. 8. 2012, sp. zn. II. ÚS 3104/12. V uvedené věci se tamní stěžovatelka domáhala přiznání statusu poškozené osoby dle § 33 odst. 2 rehabilitačního zákona, protože v době od 1. 12. 1951 do 26. 6. 1954 byla umístěna do dětského domova v souvislosti s tím, že její matka byla nejprve vzata do vazby a poté umístěna do psychiatrické léčebny, jelikož byla stíhána pro trestný čin ohrožení jednotného hospodářského plánu podle § 135 a § 136 zákona č. 86/1950 Sb. Civilní soudy dovodily, že rehabilitační zákon nelze vykládat natolik široce, aby umístění dítěte stíhané osoby v dětském domově, resp. omezené na svobodě, bylo považováno za omezení svobody ve smyslu § 33 odst. 2 tohoto zákona. Ústavní soud jejich závěr potvrdil, když k věci uvedl: *„Je zřejmé, že dané ustanovení cílí toliko na ty osoby, vůči kterým byla represe namířena přímo, to jest proti těm, kteří byli ze spáchání předmětných deliktů podezřelí a byli na svém majetku či osobní svobodě omezeni. Dané ustanovení však nedopadá na případy, kdy osoba blízká poškozenému (popř. i osoba jiná) utrpěla v souvislosti s represí proti němu újmu, expressis verbis, na ty případy, kdy souvislost s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4 zákona o soudní rehabilitaci v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990 je spatřována v činech nebo v hodnocení jiného a odvozoována od nich. "Souvislostí" tak nelze rozumět jakoukoli, byť i sebemenší souvislost, nýbrž pouze souvislost mezi určitým jednáním stíhaného a jeho pronásledováním projevujícím se v konkrétní formě, a nikoli tedy souvislost mezi jednáním a stíháním jedné osoby na jedné straně a důsledky z toho vyplývajícími pro druhé osoby na straně druhé. Takto široce, extenzivně pojatý výklad ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., který ve své ústavní stížnosti stěžovatelka nabízí, však není namístě, jelikož jím ve skutečnosti dochází k derivaci, apropriaci represe z poškozeného na toho, vůči němuž nebyla cíleně uplatňována, byť k jisté újmě v příčinné souvislosti s omezením osobní svobody nebo majetku poškozeného mohlo dojít. Soudy nepochybily, pakliže návrh stěžovatelky na vyslovení účasti na soudní rehabilitaci zamítly, neboť okruh poškozených osob, ač výslovně zákonem nespecifikovaný, lze bezpečně dovodit ze vzájemného prolínání jednotlivých zákonných ustanovení i smyslu a účelu samotného rehabilitačního předpisu.“* (shodně viz usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 3689/16). Ač usnesení Ústavního soudu nejsou považována za závazná ani pro Ústavní soud, ani za obecně precedenčně významná (srov. náleze ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05), argumentační přesvědčivost v nich obsažených závěrů má svoji váhu. Nedopadá-li tedy § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci podle citovaného usnesení Ústavního soudu na osoby, které nebyly přímo postihovány pro spáchání trestných činů uvedených v § 2 a § 4 tohoto zákona, tím méně lze takovou osobu považovat za poškozeného pro účely § 25 odst. 7 tohoto zákona.

[41] K tomu je nutno dále dodat, že z § 25 odst. 1 a 5 zákona o soudní rehabilitaci vyplývá, že **odškodnění v oblasti důchodového zabezpečení mělo primárně sloužit k tomu, aby nebyla daná osoba znevýhodněna oproti jiným poživatelům dávek důchodového pojištění v důsledku toho, že jí bylo znemožněno pracovat.** Příslušné doby se proto mají započítávat tak, jako kdyby se jednalo o výkon práce. I ze zařazení § 25 do oddílu šestého zákona o soudní rehabilitaci nazvaného „Odškodnění“ je zřejmé, že má jít o nahrazení újmy, která se daným osobám stala, oproti stavu, pokud by vůči nim nebylo postupováno v rozporu s principy demokratické společnosti. **Příplatek k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci představuje pouze alternativu k zápočtu dob podle odst. 5. Nejde o zcela**

pokračování

nový nárok, jenž by se měl vztahovat i na osoby, které nemohlo jednání státu v rozporu s demokratickými principy v oblasti důchodového zabezpečení jakkoliv poškodit. Manžel žalobkyně zjevně nemohl vykonávat jakoukoliv pracovní činnost, protože mu v rozhodné době byly necelé 2 roky. Objektivně proto nemohl být ekonomicky činnou osobou (nemluvě o pravidlech pro zápočet dob, kde dolní hranicí je skončení povinné školní docházky), a tudíž ani nemohl být na svých důchodových nárocích nějak poškozen.

[42] Jak již Nejvyšší správní soud uvedl výše, za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody nelze považovat i dobu, po kterou byla osoba násilně vystěhována z jejího domova. V tomto směru je třeba souhlasit se stěžovatelkou, že v opačném případě by musely být odškodňovány i ty osoby, z nichž se mnohé do svého původního bydliště už nikdy nevrátily. Doba považovaná za dobu vazby nebo výkonu trestu by tak trvala až do konce roku 1989, což je zákonem stanovený limit. Nejvyšší správní soud má za to, že takto extenzivní výklad § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci zákonodárce jistě nezamýšlel. Pokud by bylo úmyslem odškodnit i tyto osoby, výslovně by to uvedl v zákoně.

[43] V případě nařízení vlády č. 622/2004 Sb., mají nárok na poskytnutí příplatku k důchodu občané České republiky, kteří podle § 1 odst. 1:

a) v době od 25. února 1948 do 31. prosince 1989 byli odsouzeni a vykonali trest odnětí svobody, jeho část nebo vazbu pro trestný čin, za který byli rehabilitováni podle zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 58/1969 Sb. a zákona č. 70/1970 Sb., nebo podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zákona č. 633/1992 Sb. a zákona č. 198/1993 Sb., nebo jejichž odsouzení pro trestný čin uvedený v § 2 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění zákona č. 47/1991 Sb., bylo zrušeno cestou obnovy řízení, stížnosti pro porušení zákona anebo podle § 6 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, popřípadě byli nezákonně zbaveni osobní svobody a byli rehabilitováni podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., a pobírají starobní nebo plný invalidní důchod z českého důchodového pojištění,

b) po osobách uvedených v písmenu a) pobírají vdovský nebo vdovecký důchod z českého důchodového pojištění nebo jim takový důchod není vyplácen jen proto, že jiný vyplácený důchod přesahoval hranici nejvyšší výměry úhrnu důchodů podle předpisů účinných před 1. lednem 1996, nebo

c) po osobách, které v době od 25. února 1948 do 31. prosince 1989 zemřely při pokusu o opuštění Československa násilnou smrtí způsobenou státní mocí, pobírají vdovský nebo vdovecký důchod z českého důchodového pojištění.

[44] Podle § 5 odst. 1 písm. c) zákona o zvláštním příspěvku k důchodu, má nárok na zvláštní příspěvek občan České republiky, který pobírá starobní důchod nebo invalidní důchod z českého důchodového pojištění a zároveň který: 1. je účasten rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., nebo u něhož bylo odsuzující soudní rozhodnutí pro trestné činy uvedené v § 2 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zrušeno přede dnem jeho účinnosti, anebo byl účasten rehabilitace podle § 22 písm. c) zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, jestliže neoprávněný výkon vazby nebo trestu odnětí svobody činil celkem alespoň 12 měsíců, nebo 2. byl zařazen v tábore nucených prací nebo v pracovním útvaru, jestliže rozhodnutí o tomto zařazení bylo zrušeno podle § 17 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, anebo ve vojenském táboře nucených prací, jestliže rozkaz o jeho zařazení do tohoto tábora byl zrušen podle § 18 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., ve znění zákona č. 267/1992 Sb. a zákona č. 78/1998 Sb., anebo v centralizačním klášteře s režimem obdobným táborem nucených prací, pokud celková doba pobytu v těchto zařízeních činila alespoň 12 měsíců.

[45] Kromě neoprávněného výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody definoval zákonodárce další závažné způsoby omezení osobní svobody, tedy zařazení osoby do tábora nucených prací, vojenského tábora nucených prací, nebo do centralizačního kláštera s režimem obdobným táborům nucených prací. Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s úvahou stěžovatelky, že nucené vystěhování z domova bezpochyby představovalo pro rodinu manžela žalobkyně útrapy, ty však nedosahovaly takové intenzity, jako situace popsané v daném ustanovení. Pokud by bylo účelem zákona postavit vystěhování z domova na roveň výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody, bylo by zcela nadbytečné uvádět například i tábory nucených prací, neboť pobyt v nich byl nepochybně výraznějším zásahem do osobní svobody než vystěhování.

[46] Manžel žalobkyně nebyl trestně stíhán pro některý z trestných činů vyjmenovaných v § 2 a § 4 citovaného zákona, ani nebyl z jejich spáchání podezřelý. Pro některé z nich byli stíháni jeho rodiče a dědeček a až následkem jejich stíhání byl násilně vystěhován z domova. Nelze jej proto pokládat za poškozeného pro účely existence nároků vyplývajících z § 25 zákona o soudní rehabilitaci, § 1 odst. 1 nařízení vlády č. 622/2004 Sb., a z § 5 odst. 1 zákona č. 357/2005 Sb., o zvláštním příspěvku k důchodu. I přes nespornou obtížnost nastalé situace pro manžela žalobkyně a jeho rodinu, která se nemohla zdržovat ve svém vlastním bydlišti, nelze klást jeho postavení na roveň výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody ve smyslu § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci či dalších předpisů. V uplynulém období, zejména pak v padesátých letech minulého století, byla řada občanů tehdejšího Československa vystavena represím a nespravedlnostem ze strany státních orgánů. Nápravy všech těchto křivd objektivně nelze zcela dosáhnout. Proto rehabilitační předpisy umožňují rehabilitaci a odškodnění alespoň těch osob, jejichž práva a svobody byly porušeny tím nejzávažnějším způsobem, což není případ žalobkyně, respektive jejího manžela.

[47] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud napadený rozsudek podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. V něm je krajský soud ve smyslu § 110 odst. 4 s. ř. s., vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu tak, že napadená rozhodnutí stěžovatelky jsou zákonná. V novém rozhodnutí krajský soud rozhodne též o nákladech řízení o této kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 18. května 2021

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu